

DAGENS FRÅGOR

Vietnamkrisen

Det ligger nära till hands att jämföra USA:s nuvarande svaga ställning inför opinionen i den västra världen med liknande opinionsreaktioner under Suez-krisen. Då fördömdes tämligen allmänt Englands och Frankrikes desperata försök att bevaka sina intressen i Främre Orienten genom en militärintervention. Då tvingades de båda makterna av en av USA ledd opinion — och hårda underhandspåtryckningar — att uppge sin Suez-politik. Nu överflödar pressen i snart sagt alla den västra världens länder av kritiska betraktelser över USA:s politik i Sydostasien. Men än så länge har USA icke sett sig tvingat att uppge sina positioner i Syd-Vietnam — helt enkelt därför att USA:s politiska och militära styrka är sådan att man kan föra en politik på lång sikt under negligierande av bundsförvanternas mera kortsiktiga bekymmer.

Att denna långsiktiga politikens syfte, nämligen att om nödvändigt med våld hejda den ostasiatiska kommunismens framträngande, har starka skäl för sig, borde dock erkännas, åtminstone i länder, där man vill tro på möjligheterna av fred och försoning mellan öst och väst liksom mellan folk av olika kulturer och hudfärg.

Ty den ostasiatiska kommunismen befinner sig i ett stadium av nationalistisk och revolutionär imperialism — till sin våldskaraktär nära påminnande om den tyska nazismen. Ett amerikanskt uppgivande av Syd-Viet-

nam skulle kunna bli ett nytt München.

Den självfallna sympatien för de arma människorna i både Nord-Vietnam och Syd-Vietnam, som naturligtvis intet hellre vill än att leva i fred, får ändå inte fördunkla det faktum att den stora faran för världsfreden är den ostasiatiska kommunismens expansionssträvanden, där den fanatiska kinesiska nationalismen och det kinesiska folkets alltmer skärpta krav på vidgat "Lebensraum" utgör den drivande kraften.

De som rekommenderar att USA skall utlämna Syd-Vietnam — och därmed realiter också dess grannländer — har anledning att tänka igenom bl. a. följande perspektiv.

Under senare år har de näringsgeografiska experterna enträget varnat för oerhörda hungerkatastrofer i Sydasiens, särskilt i Indien, Pakistan och Indonesien. Den malthusianska balansen har satts ur spel i dessa — liksom i så många andra utvecklingsländer — genom västerländsk hälso- och sjukvårdsteknik. Födelsekontroll försöks, men spelar ännu en obetydlig roll. Näringsunderlaget för den lavinartat växande befolkningen kan enligt dessa experter förutses bli så otillräckligt om 10—15 år, att massutrotning genom svält kommer att uppträda.

I en sådan desperationens tid skulle uppenbarligen den ostasiatiska kommunismens expansionsmöjligheter växa. Kanske skulle den kunna över-
svämma hela södra Asien. Finns det i

ett sådant läge någon möjlighet att hejda en världsomfattande aggressiv imperialism — styrd från Peking — annat än genom ett tredje världskrig?

Kan eljest t. ex. Australien och Nya Zeeland försvaras?

Kan ett sådant världskrig utkämpas utan att de båda sidorna tillgriper atom- och bakterievapen.

Framtidsperspektiv av det slaget brukar vara för hemska för att välmenande radikaler skall vilja se dem i ögonen. Sådana opinionsmakare brukar hellre föreslå att man skall betrakta angriparen med förståelse och tro också på hans goda vilja. De brukar säga att både förnuft och känsla talar för kompromisslösningar, där det tillkommer den västra världen att inte bara taga första steget utan också att göra de största eftergifterna.

Men om det nu är så att den ostasiatiska kommunismens (och den kinesiska nationalismens) expansionsvilja representerar en aggressionsfaktor, inför vilken eftergifter är lönlösa?

Är det då inte riktigt att som USA nu gör försöka sätta en spärr genom begränsade militära insatser — i förhoppning om att därmed kunna avvärja något vida värre?

Så har man i vart fall ansett i Australien och inträtt med direkt militärt stöd vid USA:s sida!

Mr. Wilsons EFTA-propåer

På sin desperata jakt efter taktiskt matnyttiga frågor har premiärminister Wilson och hans alltmera tröttkörda regering även börjat kasta sina ögon på EFTA. En positiv inställning till en utbyggnad av EFTA-samarbetet har Wilson uppenbarligen trots skulle öka labours chanser att fånga upp den pro-europeiska vind, som blir allt märkbarare i den brittiska valmans-

kåren. Denna ökade förståelse hos den allmänna opinionen för nödvändigheterna av en närmare anknytning till Europa för Storbritanniens del är i sin tur ett resultat av liberalernas helhjärtade stöd för denna linje och en inom det konservativa partiet allt starkare framhävd önskan att nu ånyo taga initiativet i denna fråga. Det konservativa partiet har gjort en pionjärsats genom det på sin tid ur inrikespolitisk synpunkt långt ifrån riskfria beslutet att gå in i förhandlingar med Bryssel. Labour gjorde sitt bästa för att skrämja upp de brittiska väljarna inför detta steg ut i det okända och liberalerna, som ansåg sig ha prioritet på Europa-frågan, ägnade sig huvudsakligen åt att sprida tvivel om uppriktigheten i det konservativa partiets önskan om ett effektivt europeiskt samarbete. Den för det konservativa partiet alltid betydelsefulla lantbrukaropinionen agerade dessutom energiskt för att i det längsta säkerställa sina egna intressen.

Den ambitiösa uppfostringskampanj, som de konservativa under Macmillan nödgades genomföra för att överhuvudtaget kunna starta Bryssel-förhandlingarna, har nu börjat bära frukt. Samtidigt har besvikelsen och passiviteten inom det konservativa partiet efter förhandlingarnas misslyckande ersatts med en målmedveten och som det förefaller närmast enhällig satsning på Europa.

Taktikern Wilson har naturligtvis icke varit sen att göra en ansträngning att om möjligt dra nytta av den nya opinionsvinden. I sin strävan att konsekvent sitta på så många stolar som möjligt — vilket i detta sammanhang innebär ett försök att dölja för fackföreningarna att en närmare anknytning till Europa måste leda till ett slut på den brittiska fackföreningsrörelsens motstånd mot rationaliseringar samtidigt som han vädjar till

den insiktsfulla opinionen i de betydelsefulla gränsskikten mellan tory och labour, kombinerat med en flirt med liberalerna — har Wilson nu uppenbarligen kommit på idén att föra fram tanken på ett förstärkt EFTA-samarbete såsom ett bevis för sin allmänt positiva attityd till Europa.

Den inneboende svagheten i EFTA kunde endast nödtorftigt döljas vid EFTA:s ministerrådsmöte i Wien i slutet av maj. En rad olika projekt skulle ytterligare utredas men spänningarna inom organisationen måste betraktas som betydande. Tilltron till Storbritanniens lojalitet mot hela raden av små EFTA-bröder är inte över sig utbredd, Österrike driver i och för sig synnerligen besvärliga separata förhandlingar med Sexstatsmarknaden, schweizarna vill göra affärer och därmed jämt, danskarna talar om sina jordbruksproblem och är beredda att vid första bästa tillfälle kasta sig i Bryssels armar, normännen har sina bekymmer med fisket och svenskarna är allmänt positiva till allting som kan tänkas stärka EFTA, denna ersättning för svensk utrikespolitik, som kommit att bli den socialdemokratiska regeringens signum.

Inom EFTA-sekretariatet har nu utredningsmaskineriet rullat i gång på allvar. Vad som kan komma ut av all aktiviteten är svårt att sia om. För det svenska näringslivet har EFTA-samarbetet i sina hittillsvarande former visat sig synnerligen värdefullt. Man får uttala en stilla förhoppning, att Mr. Wilsons nyvaknade intresse för en ytterligare utbyggnad av EFTA inte bara föranletts av inrikespolitiska orsaker och inte *enbart* dikterats av en önskan att nu slippa diskutera tidtabellen för den brittiska importavgiftens slutliga avveckling.

Samling 66

Av de officiella födelsenotiserna att döma kan Samling 66 förefalla vara en lokal trepartirörelse med rikspolitiska ambitioner. Den 1 juni publicerade ett 70-tal göteborgare med borgmästare Gösta Wilkens som primus motor ett upprop i göteborgstidningarna om uppslutning kring en nybildad opinionsskapande aktion med två syften — dels att samla sympatisörerna för en trepartisamverkan, dels att påverka de aktiva politikerna till intimare borgerligt samarbete. Initiativtagarna kan knappast ha varit omedvetna om att högermännen samma dag samlades till stämma med partiledarval som första punkt på dagordningen och att såväl HUF som centern och FPU förberedde stämmor samma månad.

Några av de första kritiska kommentarerna såg också aktionen ur rikspolitisk synvinkel. Gruppen betecknades som överflödigt då mittensamverkan såg ut att utvecklas till en realitet. Det spekulerades över ett stundande sammanslående av FPU och CUF och antydde att Samling 66 möjligtvis kunde tjäna som en katalysator för tvåparti-snarare än för trepartisamverkan. Var Samling 66 ute för att skapa en rikspolitisk opinion fick den emellertid vidkännas en poängförlust i första rondan. Den stimulerade till debatt på de olika stämmorna men provocerade inte fram något agerande. Visserligen gav den nyvalde högerledaren gruppen sitt varma stöd, men såväl centerns som FPU:s stämma blev tamare än väntat med föga resultat utöver principuttalanden om ökat samarbete för att undersöka möjligheterna till framtida samarbete i speciella frågor. Dock torde politikernas inaktivitet snarast bli ett starkt argument för samlingsgruppen i diskussionen med de passiva partisympatisörerna.

Ändå är det huvudsakligen som ett kommunalpolitiskt initiativ som den yngsta och första icke-skånska trepartigruppen skall bedömas. Den har fötts ur ett missnöje med ett veritabelt socialdemokratiskt maktövertagande för tre år sedan då socialdemokraterna växte från det största partiet till majoritetsgrupp i Göteborgs stadsfullmäktige. Många av manifestets undertecknare är kommunalt engagerade och man har deklarerat att man inte nödvändigtvis vill framtvinga en partisammanslagning utan betonar aktionens relativt tekniska karaktär. Att Göteborg vidgat sina domäner åt Angered och Bergum till har troligen betytt en del, då centerinflytandet i framtiden kan väntas växa. Liksom sin famösa syssling i Malmö har Samling 66 undvikit att dra upp några riktlinjer för en framtida borgerlig politik; det får bli partipolitikernas sak. För dagen strävar man enbart efter att "samla alla dem, som anser att enskilda människors initiativ och den fria företagsamhetens inneboende progressiva krafter bildar grundvalen för vårt framåtskridande" och man utgår från att de borgerliga partierna delar intresset för en aktiv kultur- och socialpolitik.

I stort gav göteborgarna Samling 66 ett välvilligt mottagande. Initiativtagarna hade medvetet undvikit att kontakta partiernas funktionärer och styrelseledamöter liksom riksdagsmännen. Dagen efter uppropet gav emellertid högerförbundet gruppen sitt stöd medan folkpartiet gav sitt gillande med en reservation; man ämnade på inga villkor ge sitt stöd till en politik som inte var uttalat social och progressiv. Mest entusiastisk var riksdagsman Bertil von Friesen som i princip sade sig vara anhängare av ett tvåpartisystem. Hans kollega Thorvald Källstad efterlyste frisinnade inom gruppen och uttalade

vaga farhågor för en kupp från de liberalas sida. Direkt negativ var enbart riksdagsman Sven Gustafson, vilkens mittensympatier redan åstadkommit en mindre schism inom det göteborgska folkpartiet. Arg ung opposition levererades av Liberal Debatts redaktör som räknade höglönerepresentanter bland uppropets undertecknare. Hans invändningar avfärdades som spöken mitt på ljusan dan av GHT, som knappast kunde se något komprometterande i att fyra högskolektorer plus en del näringslivsrepresentanter förekom bland hemmafruar, kommunalanställda och tjänstemän. Stadens morgontidningar, som båda i förra årets andrakammarval stödde MbS:s idé om än icke dess metoder slöt upp kring gruppen, som därmed fick sitt budskap effektivt spritt bland väljarna.

Det är givet att paralleller med MbS i fyrstads-kretsen legat nära till hands främst för gruppens kritiker. Oppositionen mot den rådande oppositionsstrukturen och viljan att kanalisera väljarnas missnöje har också MbS och Samling 66 gemensamt. Men då MbS för det första utvecklades till en ren utbrytarorganisation och för det andra var helt tidningsdriven och finansierad torde närmare jämförelser för närvarande vara långsökta. Varken Harry Hjärne eller Harald Wigforss torde ha några planer på att göra sig till göteborgska Wahlgrenare. Om gruppen skall bli en utbrytarrörelse kommer däremot an på partierna i Göteborg. I en intervju förklarade representanter för högern och folkpartiet inom gruppen att man ansåg sig ha passerat the point of no return och man har svårt att tänka sig att deras partier skulle vara okänsliga för den västkustska brisen även om det råkade bli stormvarning i Stockholm. Där emot är det allttjämt osäkert hur den lokala centern kommer att reagera.

I Malmö torpederade ett mandatlöst centerparti en gemensam borgerlig riksdagsmannalista. Man får hoppas att ett stadsfullmäktigelöst centerparti inte sätter en käpp i hjulet i Göteborg. Initiativ från väljarna är stimulerande för partiernas vitalitet, men hätska strider som i förra sommarens Malmö hoppas man att göteborgarna skall förskonas från.

Den unga högern

På många håll inom de konservativa partierna sker för närvarande en generationsväxling i ledningarna. Det svenska högerpartiet har genom att välja den just 40-åriga *Yngve Holmberg* till ny partiordförande fått inte bara sin utan också en av landets yngsta partiledare genom tiderna. Men hr Holmberg har sin motsvarighet på andra håll. Det brittiska konservativa partiet har som partiordförande sedan det senaste valet den med *Yngve Holmberg* jämnåriga *Edward Du Cann*. I Finland har den finska högern, Samlingspartiet, för bara någon månad sedan till ny ordförande utsett den 37-åriga *Juhani Rihniemi*, och därmed har den paradoxala situationen inträffat, att partiledaren är ett år yngre än ordföranden i Samlingspartiets ungdomsförbund (sic!). I Norge nämns samtidigt den 36-åriga *Kåre Will* och som den kanske främste aspiranten till det politiska ledarskapet inom Höyre efter *John Lyng*.

Denna förnyring kan väntas få åtskilliga konsekvenser. Med partiledningar, som till för kort tid sedan var verksamma inom respektive ungdomsrörelser och som följaktligen inte bara har personlig kännedom om hur de yngre ser på problemen utan dessutom egna personliga kontakter, be-

höver inte riskeras några allvarigare konflikter mellan parti och ungdomsorganisation. I stället kan en samordning av resurserna ske, vilket kan bidra till en ökad slagkraft. Motsatsen härtill torde i vårt land för närvarande främst åskådliggöras av det spända förhållandet mellan folkpartiet och FPU, där en stor och stridbar falang mer eller mindre öppet fronderar mot vad man uppfattar som en "gammal" partiledning och strävar efter att sätta ett slags "kulturkamp", innefattande fria aborter och sexfrågor i övrigt, i det politiska högsätet, allt till fp-ledningens och inte minst herr Ohlins förtvivlan. Liknande tendenser torde, ehuru i mindre omfattning, också göra sig gällande inom CUF och den socialdemokratiska ungdomsrörelsen. I det sistnämnda hänseendet är det främst studentsocialisterna, vilka genom sin långtgående vänsterinriktning och ibland direkta fraternisering med kommunistelement förorsakar herr Erlander och den socialdemokratiska partiledningen vissa bekymmer.

För unghögerns vidkommande bör det i framtiden bli lätt att i än större utsträckning än tidigare få gehör för sina synpunkter. Det skall dock noteras, att flertalet HUF-krav under senare år av högerpartiet gjorts till dess egna utan större stridigheter. Man vill emellertid särskilt hoppas, att den kraftfulla satsning som av unghögern de senaste åren gjorts på skolungdomssidan — i fullt samförstånd med högerpartiet — i framtiden skall kunna intensifieras ännu mera. Som visas av *Håkan Gergils* i en uppsats i skriften "Skolungdom och politik", nyligen utgiven av Konservativ Skolungdom (KS), tyder många undersökningar på att det stora flertalet personer fått sina partisympatier grundade redan före 20-årsåldern. Skoltiden är alltså av största betydelse för politiska ställningstaganden. Därtill kommer, att

hög kunskapsnivå bidrar till hög benägenhet att välja parti, medan en lägre kunskapsnivå inte bara minskar partibenägenheten utan också gör valet av parti osäkrare.

Satsningen på skolungdomen har för unghögerns del givit utomordentligt positiva resultat. I dag är medlemsantalet i de "rena" KS-föreningarna 10.000, fördelade på 160 föreningar. Till detta kommer att omkring 6.000 skolungdomar dessutom är verksamma inom de ordinarie ungdomsföreningarna. Därmed dominerar den konservativa skolungdomen klart den politiska aktiviteten på skolorna. Det är angeläget, att denna position ytterligare förstärkes.

Det kan väntas, att högerpartiernas satsning på yngre ledarkrafter också kommer att öka benägenheten att finna nya lösningar på de samhällsproblem, som nu möter och som kommer att möta på 1970-talet. En ny generation har tagit vid, en generation för vilken kollektivistiska lösningar av samhällsfrågorna ter sig lika främmande som de extremt individualistiska. På odogmatisk grund strävar man i stället efter att finna synteser, som baserar sig på vunna erfarenheter.

Det finns anledning att hoppas, att denna konservativa realism kommer att få gensvar inte minst hos ungdomen, varigenom det också blir möjligt att få till stånd den politiska strömkantring, som rimligtvis inte länge till kan dröja i Norden. Norge går till val den 13 september i år. Valstriden kan väntas bli synnerligen hård och utgången är i hög grad oviss. Två nya borgerliga mandat resulterar i en borgerlig regeringsbildning. Opinionsundersökningarna visar, att detta ligger väl inom möjligheternas gräns och antyder också en markant ökad uppslutning kring Höyre. Ett borgerligt brohuvud i Norge skulle sannolikt

innebära en betydelsefull inspirationskälla och snabbt påverka utvecklingen i de andra nordiska länderna.

I Danmark är situationen också gynnsam för ögonblicket. Regeringen Krag har en svag position och ett nyval förutspås inom i vart fall ett års tid. Enligt opinionsmätningarna skulle ett val nu ha resulterat i svåra socialdemokratiska förluster och stora vinster för Konservativt folkeparti.

I vårt eget land har högerpartiet tiden intill 1968 års val på sig att bygga upp en stark organisation, som med nya programkrav kan appellera till nya väljargrupper, främst ungdomen. Den nye partiledaren kan därvid förläna partiet en nödvändig ungdomlig prägel. Han har också den fördelen, att han vet, att han är den ende av de nuvarande demokratiska partiledarna, som kommer att vara med om den betydelsefulla valstriden 1968. De tre andra partierna kommer dessförinnan att genomgå kriser, då nya partiledare skall väljas, vilket sannolikt också kommer att medföra en viss försvagning. Högerpartiet och inte minst den unga högern har fått en chans, som det gäller att till fullo utnyttja.

Mera om presstödet

I en skrift med titeln "Med röda gullband" i dagarna utgiven av stiftelsen För Aktiv Samlingspolitik behandlas förslaget om presstöd ur en delvis ny synvinkel. Den kritik som pressutredningen hittills fått uppbära, har till största del tagit sikte på förslagets principiella innebörd. Det är emellertid inte bara mot utredningens förslagsdel, som invändningar kan riktas, och det är därför angeläget att sakkritiken kommer fram. Statens offentliga utredningar har nämligen en sådan prägel, att vad som där presenteras

som fakta, av många betraktas som ovedersägliga sanningar. Och visst har de statliga utredningarna bidragit till att kasta ljus över det fördolda på många områden, och de svenska offentliga utredningarna anses också, generellt sett, stå på en mycket hög nivå. Det är därför beklagligt och betänkligt, när en statlig kommitté presenterar ett betänkande likt pressutredningens, där de rent utredande avsnitten är fyllda av felaktigheter.

I skriften visas hur utredningen i en rad avseenden redovisar missvisande och felaktiga uppgifter. Att mycket av detta kan skrivas på brådskans konto är givet, och utredningens självpåtagna och omotiverade forcering av arbetet är redan tillräckligt omvitnad. Det går dock inte att komma ifrån misstanken, att brådskan också fått utgöra en förevändning för att inte närmare undersöka vissa avsnitt. I den nämnda debattskriften har infogats vissa kompletteringar till pressutredningen. Denna har t. ex. påstått att de borgerliga tidningsnedläggelserna kunnat kompenseras genom en expansion för andra borgerliga tidningar. Påståendet är i och för sig inte oriktigt, men man förbiser då att av ca 100.000 läsare av 23 nedlagda högertidningar har endast 8.000 kunnat finna ett ersättande lokalt högerorgan. För det dussin folktoppartitidningar med sammanlagt 30.000 exemplar, som nedlagts sedan 1948, har inte i något fall ett liberalt substituerande organ funnits på samma ort.

Debattskriften innehåller emellertid inte bara detaljanmärkningar av utredningens resultat. Också själva den bärande tanken för utredningsförslaget, andratidningarnas hopplösa konkurrensläge, ifrågasätts. Utredningen har visserligen kunnat konstatera, att andratidningarna har en sämre ekonomisk ställning än sina konkurrenter, men det är därmed inte bevisat,

att underläget är betingat av konkurrenspositionen. De flesta av andratidningarna är socialdemokratiska, och mot utredningens teori om annonsupplagespiralens avgörande betydelse för tidningsekonomin ställs en annan teori, nämligen att den socialdemokratiska tidningspolitiken icke är ekonomiskt försvarbar, och i sig predestinerar de socialdemokratiska tidningarna att hamna i underläge.

Det finns en klart markerad tendens att, med ett begränsat antal organ till sitt förfogande, sprida den socialdemokratiska pressen över hela landet. För att kunna göra detta måste man skapa regiontidningar, och dessa kan helt naturligt inte ge samma goda lokala nyhetsbevakning som de rena lokaltidningarna, oftast av borgerlig färg. Genom att man tvingas hålla ett nät av dyrbara platskorrespondenter och platskontor får man dessutom sämre resurser att bevaka den egna ortens nyhetsområde, varför även utgivningsortens läsare till största delen föredrar ett konkurrerande, borgerligt organ.

Även detta är naturligtvis en teori, likaväl som den om annonsupplagespiralen. I debattskriften ges dock åtskilliga belägg för att tidningspolitiken är av avgörande betydelse för en dagstidnings ekonomi. Utredningen har med siffror visat, att andratidningar i ett visst upplageläge inte har mindre annonsintäkter än lika stora förstaidningar. Det är inte heller på intäktssidan, som andratidningarnas ekonomiska underläge kommer fram. Tvärtom har andratidningarna sedan utgifter för papper och postdistribution avdragits, större intäkter per exemplar än någon förstaidningsgrupp. Vad som orsakar andratidningarnas förluster, är deras stora kostnader för löner och distribution. Räknat per exemplar har andratidningarna ca 10 % större lönekostnader än första-

tidningarna och distributionskostnaderna torde ligga 20 % högre.

Om det nu verkligen skulle förhålla sig så, att tidningspolitiken avgör det ekonomiska utfallet, kan naturligtvis presstödet komma att behövas. Utredningen har som mål för den statliga tidningspolitiken satt, att de små lokaltidningarna skall försvinna och ersättas med regiontidningar. Hela den svenska pressen skall alltså följa den socialdemokratiska presspolitiken, och kommer då naturligtvis att få känna på motsvarande kostnadstryck.

Vad som skulle ligga närmare till hands än ett förslag om statsstöd till socialdemokratiska förlusttidningar (för det är egentligen det saken gäller) vore en rekommendation till arbetarpressens ledning, att ge avkall

på ambitionerna att täcka hela landet med sin press, och i stället skapa konkurrenskraftiga lokalorgan av samma typ som de borgerliga. Risken att tappa några röster genom att vissa delar av landet inte har tillgång till socialdemokratisk lokalpress finns naturligtvis. Pressens betydelse som röstvårare bör dock inte överskattas; hade den varit så stor som man ibland vill göra gällande, skulle vi här i landet varit förskonade från socialdemokratiska regeringar. Och även om en koncentration av den socialdemokratiska pressen skulle medföra ett bortfall av några tusental röster, kan det inte vara statens uppgift att subventionsvägen sörja för att den socialdemokratiska röstandelen inte minskar.